

ARTIKKELEITA SUULLISEN KIELITAIIDON ARVIOINNISTA

Richard Young ja Agnes Weiyun He (toim.) *Talking and testing: Discourse approaches to the assessment of oral proficiency.* Studies in bilingualism 14. Amsterdam: Benjamins 1998. 382 s. ISBN 90-272-4133-3.

Suullista kielitaitoa on totuttu arvioimaan haastattelutilanteessa, jossa oppija keskustelee syntyperäisen tai kohdekieltä hyvin taitavan testaajan kanssa. Tällainen testiosio sisältyy esimerkiksi englannin kielen taitoa mittaavaan Toefl-testiin ja Cambridgen yliopiston kansainvälisiin kielitesteihin. Haastattelun tarkoituksena on houkutella testattava tuottamaan kohdekieltä ja kielenaineksia, esimerkiksi tiettyjä kielioppirakenteita niin, että hänen suullisen kielitaitonsa taso voidaan määritellä niiden perusteella. Richard Youngin ja Agnes Weiyun Hen toimittama teos *Talking and testing* tarkastelee kielitaitohaastatteluja pintaa syvemältä ja pakottaa lukijansa miettimään niitä kriteereitä, joiden perusteella suullista kielitaitoa voidaan arvioida.

Talking and testing lähestyy suullisen kielitaidon arvioimista diskurssin näkökulmasta. Teos koostuu johdantoartikkelin lisäksi 13 artikkelista, jotka valottavat aihetta eri tutkimussuuntausten avulla. Äänensä saavat kuuluviin niin toisen kielen omaksumisen tutkijat, etnometodologit ja keskusteluntutkijat kuin sosiolingvistisen variaatioteorian ja systeemis-funktionaalisen lingvistiikan edustajatkin. Arvokasta on, että kirjan artikkeleissa on aineistona englanninkielisten kielitaitohaastattelujen lisäksi myös saksan-, espanjan- ja koreankielisiä haastatteluja.

Kuudessa artikkelissa aineistona on erityinen OPI-keskustelu. OPI (*oral proficien-*

cy interview) on suullista kielitaitoa mittaava testi, joka sisältyy useisiin Yhdysvalloissa käytössä oleviin kielitutkintoihin. OPI-testiin osallistuu tuhansia henkilöitä vuosittain, ja sen tulokset vaikuttavat yksittäisten ihmisten työskentely- ja opiskelumahdollisuuksiin. Testin perusteella oppijan kielitaitoa arvioidaan asteikolla nollasta viiteen. Testi etenee taitotasolta toiselle, ja haastattelija vaikeuttaa kysymyksiään, kunnes saavutetaan oppijan ylin mahdollinen taso. Haastattelua siis jatketaan, kunnes oppija ei enää pysty vastaamaan kysymyksiin odotuksenmukaisesti tai hänen kielitaitonsa todetaan koulutetun syntyperäisen kielitaitoa vastaavaksi. — Kielitaitohaastattelujen lisäksi kirjassa käsitellään myös kielistudiossa järjestettyjä simuloituja haastatteluja sekä oppijan itsensä arviointia varten nauhoittamaa vapaata keskustelua.

Teos jakaantuu neljään osioon, joista ensimmäisessä pohditaan kielitaitohaastattelujen suhdetta keskusteluun. Toisessa ja kolmannessa osiossa analysoidaan haastatteluja vuorojen ja jaksojen tasolla sekä tarkkaillaan haastatteluissa esiintyviä kommunikaatiostrategioita. Neljännessä osiossa haastatteluja tarkastellaan kulttuurienvälisenä kommunikaatiotilanteena. Kirjan eri artikkeleita yhdistää toisiinsa haastatteluihin liittyvä validiusongelma: mittaavatko haastattelut oppijan todellista suullista kielitaitoa?

OPI-haastatteluja järjestävä Education-

al Testing Service mainostaa haastattelun mittaavan suullista kielitaitoa aidossa kontekstissa eli keskustelussa:

A well-structured oral proficiency interview tests speaking ability in a real-life context — a conversation. It is almost by definition a valid measure of speaking ability.

(Oral proficiency testing manual 1982.)

MARYSIA JOHNSON ja ANDREA TYLER osoittavat artikkelissaan kuitenkin selkeästi, miksi OPI-haastattelu ei ole verrattavissa luonnolliseen keskusteluun. Haastattelu etenee ensinnäkin etukäteen laaditun suunnitelman mukaisesti. Tästä syystä kielitaitohaastattelut muistuttavatkin lopulta usein niin kutsuttuja journalistisia haastatteluja, joissa uusi vuoro tai puheenaihe ei aina liity kiinteästi edelliseen. Haastattelun tarkoituksena ei ole niinkään luonnollisen vuorovaikutuksen luominen, vaan oppijan houkuttelemisen puhumaan ja tuottamaan arvioinnin kohteena olevia yleiskielen mallin mukaisia rakenteita. Haastattelussa myös osallistujien roolit — haastattelija kysyjänä ja oppija vastaajana — korostuvat. Haastattelussa toistuvat kysymys–vastaus-vierusparit, kun taas arkikeskustelussa tällainen asetelma tuntuisi epämiellyttävältä, peräti kuulustelulta. Arkikeskustelussa on myös harvinaista, että kysymys jää ilman vastausta. Johnsonin ja Tylerin aineistossa testattava vastaa kaikkiin 39:ään hänelle osoitettuun kysymykseen, mutta testaaja vastaa vain yhteen viidestä testattavan hänelle osoittamasta kysymyksestä. Vaikuttaa siis myös siltä, että seuraavan puhujan valintaa kontrolloi nimenomaan testaaja: hän voi siirtää vuoron testattavalle, mutta ei itse ota vastaan vuoroja, jotka testattava siirtää hänelle kysymyksen muodossa.

Artikkeleiden perusteella lukija vakuutuu siitä, että pelkästään kielitaitohaastatte-

lun perusteella tuskin voidaan mitata oppijan suullista kielitaitoa arkielämän keskustelutilanteessa. Haastattelu ei testaa esimerkiksi vuorotteluun liittyviä taitoja, jos se toteutetaan kirjassa kuvatulla tavalla. Mielttä jää askarruttamaan kysymys, miten tai millaisessa tilanteessa suullista kielitaitoa sitten pitäisi mitata. Arkikeskustelu lienee keskustelun ensisijainen muoto, mutta toisaalta maahanmuuttaja tai kielienoppija tarvitsee myös taitoa selviytyä haastattelun kaltaisissa institutionaalisissa keskustelutilanteissa, esimerkiksi lääkärin vastaanotolla. Niinpä esimerkiksi kielten opetuksen ja oppimisen yleiseurooppalaiseen viitekehukseen on sisällytetty sekä vapaamuotoinen keskustelu että haastattelu. (Huttunen 1997.)

CAROL LYNN MODER ja GENE B. HALLECK analysoivat artikkelissaan syntyperäisten ja ei-syntyperäisten englanninpuhujien OPI-haastatteluja tarkoituksenaan selvittää, tulkitsevatko testattavat haastattelukehystä samalla tavoin. Tutkimusongelmaan haetaan vastausta vertailemalla vuorojen jakautumista ja pituutta sekä kysymysten määrää ja kysymystyyppäjä näiden kahden ryhmän haastatteluissa. Oletuksena on, että haastattelun osapuolten kielellinen käyttäytyminen heijastelee heidän käsitystään haastattelun tarkoituksesta ja keskustelijoiden roolista. Vaikka syntyperäisten ja ei-syntyperäisten välillä ilmeneekin eroja esimerkiksi vuorojen pituudessa ja kysymysten määrässä, kirjoittajat päätyvät toteamaan, että testiryhmät tulkitsevat yleistä haastattelukehystä samalla tavoin. Testitilanne ei estä kommunikatiivisen kehysten toteutumista, ja niinpä OPI-haastattelu voidaan pitää autenttisena puhetilanteena — vaikkakaan ei arkikeskusteluna. Tutkimusasetelmassa jää hiukan mietittävään syntyperäisten osallistuminen oppijoille tarkoitettuun kielitaitotestiin, varsinkin kun syntyperäisten testi järjestettiin puhelin-

haastatteluna, mutta ei-syntyperäisten kasvokkaistilanteessa.

MARIA M. EGBERT tarkastelee artikkelissaan saksanoppijoiden korjausjaksoja kielitaitohaastattelussa, jossa haastateltavan tuli eläytyä erilaisiin keskustelutilanteisiin. Mielinkiintoista on, että aineistossa testaaja antaa ennen haastattelun alkua haastateltavalle ohjeet siitä, millaisia korjauksia tämä voi käyttää. Haastateltavaa rohkaistaan turvautumaan tarvittaessa itsekorjaukseen tai kohdistamaan korjauksensa haastattelijan vuoroon sanomalla *wiederholen Sie bitte* ('toistakaa, olkaa hyvä') tai *sprechen Sie langsamer* ('puhukaa hitaammin'). Syntyperäiset puhujat eivät kuitenkaan käytä tällaisia ilmauksia, ja toisaalta oppijalla on tarve käyttää myös kokonaan erityyppisiä korjausaloitteita. Tällä tavoin toteutettuna kielitaitohaastattelu ohjaa siis oppijoita käyttämään kieltä tavalla, joka leimaa heidät oppijoiksi. Haastattelijan rooli keskustelussa korostuu, koska hän voi asettaa keskustelun kululle tämänkaltaisia sääntöjä.

YUMIKO YOSHIDA-MORISEN artikkelin aiheena ovat kommunikaatiostrategiat. Kommunikaatiostrategioiden hyödyntäminen kuuluu kommunikatiiviseen taitoon, jota kielitaitohaastattelut pyrkivät mittaamaan. Siksi on tärkeää selvittää, millaisia kommunikaatiostrategioita oppijat käyttävät ja millaiset strategiat ovat tyypillisiä tietyille kielitaitotasolle. Yoshida-Morisen mukaan alimman tason oppijat käyttävät eniten kommunikaatiostrategioita kompensoidakseen puutteellista kielitaitoaan.

Taajimmin esiintyviä kommunikaatiostrategioita ovat parafrasit, sähkösanomakieli ja kieltenväliset strategiat. Ylemmillä tasoilla korjausstrategioiden osuus kasvaa, koska parempi kielitaito antaa oppijalle mahdollisuuden kontrolloida ja tarkastella omaa kielenkäyttöään. Edistyneillä kielenoppijoilla ongelmanratkaisu saattaa myös olla automatisoitunutta ja huomattavan

helppoa, eikä varsinaisia merkkejä strategioiden käyttämisestä esiinny. Tästä syystä kaikkia kommunikaatiostrategioita ei voida välttämättä tunnistaa.

Kommunikaatiostrategioita käsitellään myös LUCY KATONAN artikkelissa. Kumpikin artikkeli sisältää lyhyen katsauksen kommunikaatiostrategioiden historiaan ja erilaisia luokitteluja. Katonan artikkelin varsinaisena aiheena ovat kielitaitohaastattelujen merkitysneuvottelut. Tutkimuksen tarkoituksena on ollut selvittää, vaikuttaako puhujien välinen tuttavuus merkitysneuvottelujen luonteeseen. Myös tämä artikkeli osoittaa, kuinka voimakas rooli haastattelijalla on keskustelussa, sillä aineistossa merkitysneuvottelun aloittajana on tavallisin juuri haastattelija. Katona perehdyttää lukijan merkitysneuvottelujen rakenteeseen kiintoisalla tavalla. Tämä artikkeli, kuten toki kirjan muutkin artikkelit, antaa tutkimusta suunnittelevalle lukijalle uusia ideoita siitä, millä tavoin oppijankielen liittyvää aihetta voi lähestyä.

Kun kohdekieli ja kulttuuri poikkeavat huomattavasti oppijan omasta kielestä ja kulttuurista, myös suullisen kielitaidon arvioiminen on hankalampaa. Tämä käy ilmi CATHERINE E. DAVIESIN sekä KYU-HYUN KIMIN ja KYUNG-HEE SUHIN artikkeleista, joiden aineistoina on amerikkalaisten opiskelijoiden koreankielisiä haastatteluja. Daviesin artikkelin aiheena on kasvojen säilyttäminen kielitaitohaastattelussa. Koreankielisessä haastattelussa amerikkalainen testattava pyrkii osoittamaan olevansa taitava kielenpuhuja ja kielenoppija sekä vyökäs osallistumaan vuorovaikutukseen. Syntyperäinen korealainen olisi vastaavassa tilanteessa vetäytyvämpi. Kim ja Suh, joiden aiheena ovat tarkistuskysymykset, kirjaavat samansuuntaisia havaintoja. Liian aloitteellinen keskustelija ei osoita kunnioitusta ylempiarvoiselle keskustelijalle eli tässä tapauksessa haastattelijalle. Testatta-

va tuo esiin haastattelutilanteessa kielellistä kompetenssiaan, mutta samalla hänen on osoitettava hallitsevansa myös kohdekielen sosiolingvistinen kompetenssi. Kielitaitohaastattelu on aina kulttuurienvälinen puhe-tilanne, mutta testejä ja arviointia kehitettäessä ei ole aina tarpeeksi kiinnitetty huomiota mahdollisiin kulttuurisiin eroihin.

Talking and testing antaa siis aiheen miettiä, mitä käsite suullinen kielitaito sisältää ja millaisin parametrein sitä pitäisi mitata. Perinteinen haastattelu testimuotona osoitetaan riittämättömäksi tavaksi mitata suullista kielitaitoa. Myös muunlaiset tehtävät, esimerkiksi roolileikit, eivät välttämättä ole sen parempia, mikäli ne jäävät keinotekoisiksi ja haastattelijan rooli on niissä edelleen korostunut. HEIDI RIGGENBACH ehdottaa artikkelissaan, että oppijan suullista kielitaitoa arvioitaisiin myös tämän itsensä nauhoittaman kohdekielisen keskustelun perusteella. Kielitaitohaastattelua voisi siis mahdollisesti täydentää oppijan kokoama suullisen kielitaidon portfolio. Tämäntyyppistä portfolioarviointia käytetään Suomessakin useissa oppilaitoksissa, mutta ei kuitenkaan varsinaisissa kielitutkinnoissa.

Kirjan artikkeleissa kuvattuihin kielitaitohaastatteluihin verrattuina Suomessa käytössä olevien yleisten kielitutkintojen suullista kielitaitoa mittaavat tehtävät vaikuttavat monipuolisilta, vaikka koe suoritetaan perus- ja keskitasolla kielistudiossa (poikkeuksena suomen kielen perustason koe) ja vain ylimmällä tasolla kasvokkaisu-tilanteessa (yleisistä kielitutkinnoista ks. Yleisten kielitutkintojen perusteet 2002). Kotimaisten kielitutkintojen lisäksi maassamme järjestetään edelleen myös tunnettuja kansainvälisiä kielitaitotestejä, joihin ei haastattelun lisäksi välttämättä sisälly muita puhetehtäviä. Mahdollisuuksia oman kielitaidon testaamiseen on monia, ja eri testit

saattavat olla keskenään hyvin erityyppisiä. Testiin osallistuvan henkilön tulisi olla hyvin selvillä siitä, millaisin perustein hänen kielitaitoaan arvioidaan ja mitä häneltä odotetaan. Kielitutkintoon valmistautuvalle *Talking and testing* voisikin olla hyödyllinen lukukokemus, vaikkei teosta ole opas-kirjaksi tarkoitettukaan.

Talking and testing lähestyy suullisen kielitaidon testaamista kriittisesti, mutta ei anna valmiita ratkaisuja. Sen sijaan se on mainio matkaeväs niille, jotka tutkimuksen, opettamisen ja testaamisen alalla pyrkivät kohti laajempaa tietämystä. Tietämystä tarvitaan, onhan aihe jälleen ajankohtainen nyt peruskoulun ja lukion opetussuunnitelmia uudistettaessa. Kieliaineita arvioidaan jatkossa yleiseurooppalaisen viitekehysten suomalaisen sovelluksen perusteella, ja yhtenä arvioitavana kielitaidon osa-alueena on juuri puhuminen (POPS 2003). ■

AULI SOINIO

Sähköposti: auli.soinio@porvoo.fi

LÄHTEET

- Oral proficiency testing manual*. Educational Testing Service. Princeton, NJ: Author 1982.
- HUTTUNEN, IRMA 1997: *Kimmoke. Kielten opetuksen ja oppimisen yleiseurooppalainen viitekehys. Opettajan opas*. Helsinki: Opetushallitus.
- POPS 2003 = *Perusopetuksen opetuskokeilussa lukuvuonna 2003–2004 noudatettavat opetussuunnitelman perusteet vuosiluokille 3–9 ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet vuosiluokille 1–2*. Helsinki: Opetushallitus 2003.
- Yleisten kielitutkintojen perusteet*. Määräys 55/011/2001. Helsinki: Opetushallitus 2002.